DOI: https://doi.org/10.36719/2663-4619/98/102-107

Ziya Musazadə
Bakı Dövlət Universiteti
magistrant
musazade.ziya@inbox.ru

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA İXRACA DÖVLƏT DƏSTƏYİNİN MÜASİR VƏZİYYƏTİ

Xülasə

Dövlətlərin qapalı iqtisadiyyat modelinə baxmayaraq niyə xarici ticarətlə məşğul olduqları və xarici ticarətin faydaları və mümkün zərərlərinin nələr ola biləcəyi əsrlər boyu maraq doğuran mövzulardır. İxrac göstəriciləri və ixracın təşviqi ilə bağlı çox sayda tədqiqat aparılsa da, qlobal tendensiyanın təsiri ilə ixrac göstəricilərində olan dalğalanmalar bu mövzunu həmişə aktual edib. İxrac təşviqlərinin performansının ümumi bir modellə müzakirə edildiyi bu məqalədə Azərbaycan Respublikasında ixraca dövlət dəstəyinin müasir vəziyyəti araşdırılmış, ixracın təşviqi mexanizmləri, bu istiqamətdə görülən işlər və prioritet istiqamətlər təhlil edilmişdir. Məlum olmuşdur ki, ölkənin müvafiq ixrac imkanları olduqda dünya iqtisadiyyatına səmərəli inteqrasiya mümkündür.

İxrac potensialını formalaşdırmaq və inkişaf etdirmək üçün hazır məhsulların ixracı stimullaşdırılmalı və ixrac strukturu tədricən dəyişməlidir. Eyni zamanda daxili bazarın qorunması və strateji xammal növlərinin ixracının tənzimlənməsi nəticəsində ixrac potensialı artacaqdır. İxrac strukturunun dəyişməsi və dövlət dəstəyi nəticəsində iqtisadi potensial artaraq xarici investisiyaların cəlb edilməsinə imkan yaranacaqdır.

Açar sözlər: *ixrac potensialı, dövlət dəstəyi, ixrac məhsulları, idxal, aqrar sektor*

Ziya Musazade
Baku State University
master student
musazade.ziya@inbox.ru

The current state of state support for exports in the Republic of Azerbaijan

Abstract

Why states engage in foreign trade despite their closed economy model and what the benefits and possible harms of foreign trade might be are topics of interest for centuries. Although many studies have been conducted on export performance and export promotion, fluctuations in export performance due to global trends have always made this topic relevant. In this article, in which the performance of export incentives is discussed with a general model, the current state of state support for exports in the Republic of Azerbaijan is examined, mechanisms of export promotion, work done in this direction and priority directions are analyzed. It has become known that effective integration into the world economy is possible if the country has appropriate export opportunities.

In order to form and develop the export potential, the export of finished products should be stimulated and the export structure should gradually change. At the same time, the export potential will increase as a result of the protection of the domestic market and the regulation of the export of strategic raw materials. As a result of the change in the export structure and state support, the economic potential will increase and it will be possible to attract foreign investments.

Keywords: *export potential, state support, export products, import, agricultural sector*

Giriş

Azərbaycan dövlətinin müstəqil iqtisadi sisteminin formalaşması 1991-ci il mayın 25-də "Azərbaycan Respublikasının müstəqil iqtisadi əsasları haqqında" qanunun qəbulundan sonra baş verdi. Qəbul edilmiş qanunda Azərbaycan ilk dəfə olaraq müstəqil xarici iqtisadi siyasət həyata keçirmişdir. Həmin ildən dövlət xarici iqtisadi əlaqələr sistemini iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrin sistemləri ilə yenidən qurmağa başladı.

Azərbaycanın suverenlik əldə edib sivil, iqtisadi cəhətdən azad cəmiyyət quruculuğuna doğru getməsindən sonra xarici iqtisadi əlaqələri yeni bazar qaydaları əsasında inkişaf etməyə başladı. Azərbaycan dünyanın bir çox ölkələri ilə ticarət-iqtisadi əlaqələri inkişaf etdirməklə xarici bazarlara çıxmaq azadlığı və dünya iqtisadiyyatına inteqrasiya etmək imkanı əldə etmiş, milli dövlətçilik institutlarının yaradılması ilə bağlı əsas vəzifələri həll etmiş, özünün pul-kredit, maliyyə və büdcə sistemləri inkişaf etmişdir (Həsənov, 2017).

Xarici iqtisadi fəaliyyətin liberallaşdırılması, o cümlədən kvotaların və xarici ticarət əməliyyatlarının lisenziyalaşdırılmasının ləğvi istiqamətində ciddi addımlar atıldı. Valyuta rejimi vahid və liberallaşdırılıb, banklararası valyuta birjasının müntəzəm fəaliyyəti təmin edilib ki, bu da milli valyutanın daxili konvertasiyasının təmin edilməsinə əlverişli şərait yaradıb. Bu, respublikanın xarici iqtisadi əlaqələrinin fəallığının artmasına səbəb oldu, yəni ixrac və idxalın həcmi artdı (Gül, 2019).

ABŞ, Böyük Britaniya, Almaniya, Yaponiya, Kanada, Türkiyə, İran və s. iri xarici firmalardan sərmayə axını xeyli artıb, yanacaq-energetika, metallurgiya, neft-kimya, maşınqayırma, bank sektoru və xidmət sektoru sahələrində möhkəmlənmək istəyi artıb. Neft və digər sənaye sahələrinə investisiya axınının artması Azərbaycanın dünya iqtisadi sisteminə inteqrasiya prosesini getdikcə sürətləndirir.

Azərbaycanın xarici ticarət siyasətinin ümumi xətti onun ixracını və ixrac istehsalını nisbətən genişləndirməklə xarici malların idxalını məhdudlaşdırmaqdan ibarətdir.

Burada əsas məqam ondan ibarətdir ki, bu proses dövlət tərəfindən fəal tənzimlənməyə məruz qalır, inteqrasiya hadisələrinin güclənməsi və dünya iqtisadiyyatının qloballaşması şəraitində gedir.

Dünya Bankının ekspertlərinin apardığı təhlillərin göstərdiyi kimi, iqtisadiyyatın liberallaşdırılması və açıq xarici iqtisadi rejimin yaradılmasında böyük uğurlar qazanmış ölkələr 4-5 il ərzində ixracatını dünya bazarlarına yönləndirə bilmişlər ki, bu da onların iqtisadi artım inkişafında mühüm amil olmuşdur.

Bununla belə, düşünülməmiş xarici ticarətin liberallaşdırılması strategiyası ölkə iqtisadiyyatı üçün müəyyən təhlükə ilə doludur. Odur ki, ixracın şaxələndirilməsinə müraciət dayanıqlı iqtisadi artımı təmin edəcək.

İxracın diversifikasiyası. İxracın diversifikasiyası ən səmərəli və optimal struktura nail olmaqdan, ixrac olunan malların çeşidini genişləndirməkdən, ixracda yüksək texnologiyalı malların və emal səviyyəsi yüksək olan malların payının tədricən artırılmasından ibarətdir. İxracın diversifikasiyası həm də ixracatçıların mallar, texnologiyalar, kapital və xidmətlər üçün yeni dünya bazarlarının inkişafını nəzərdə tutur (Qədirova, 2016).

Respublika iqtisadiyyatında neft məhsullarının ixracına böyük diqqət yetirilir. İstənilən enerji ölkəsinin, məsələn, bizim ölkəmizin inkişafı və çiçəklənməsi hazır məhsulların (bu halda neft məhsullarının) ixracından asılıdır. Üstəlik, xam neftin emalı nə qədər dərin olarsa, neft məhsullarının keyfiyyəti də bir o qədər yüksək olar və nəticədə respublika məhsullarının dünya bazarında rəqabət qabiliyyəti də müvafiq olaraq yüksələr.

Respublika iqtisadiyyatının aqrar sektoru hazır məhsul ixracının inkişafı üçün əhəmiyyətli potensiala malikdir. Kənd təsərrüfatı üçün geniş əraziyə baxmayaraq, bu resurs hələ də zəif istifadə olunur. Azərbaycan geniş ixrac üçün geniş çeşiddə məhsullara malikdir. Belə məhsullara ilk növbədə respublikanın "ağ qızılı" olan pambıq daxildir. Üzüm, bostan və meyvə bitkilərinin ixracı üçün böyük imkanlar var. Kənd təsərrüfatı torpaqlarından səmərəsiz istifadə edilməsi, bu sahədə ixrac-idxal əməliyyatlarının düzgün təşkil edilməməsi ona gətirib çıxarır ki, respublika daha çox həmin kənd təsərrüfatı mallarını idxal edir ki, onların da istehsalı respublikanın regionlarında tam

təşkil oluna bilər. Xüsusilə keçid dövrünün ilk illərində iqtisadiyyatın aqrar bölməsində belə bir vəziyyətin yaranması obyektiv xarakter daşıyır.

İxracın təşviqi. Təşviq anlayışı müəyyən iqtisadi fəaliyyətlərin digərlərindən daha çox və daha sürətli inkişaf etməsini təmin etmək üçün dövlət tərəfindən müxtəlif üsullarla verilən monetar və qeyri-monetar dəstək kimi müəyyən edilir. Bu tərifdən çıxış edərək, ixrac stimullarını ixracı artıran stimullaşdırıcı tədbirlər kimi müəyyən edə bilərik. Uyğun təşviq siyasətini aşağıdakı kimi ümumiləşdirə bilərik (Dadaşova, 2018):

1- İxrac təşviqi siyasəti ixracın artırılmasına, resursların səmərəli bölüşdürülməsinə və gəlirlilik prinsipinə yönəlməlidir. İxrac yönümlü sənaye və idxalı əvəz edən sənaye bərabər təşviq tədbirlərindən faydalanmalı, gömrük tarifləri və ixrac subsidiyaları bərabər müəyyən edilməli, daxili və xarici bazar satışlarına bərabər qorunma dərəcələri tətbiq edilməlidir.

2- Sənaye məhsullarında istifadə olunan xammal və yarımfabrikatları ixrac üçün istehsal edən alt sənaye sahələri istehsal mərhələsində təşviq edilməlidir. Bundan əlavə, istehsal sənayesi sektoru ixtisaslı işçi qüvvəsinin hazırlanması və texnoloji inkişafa töhfə vermək baxımından ixracın təşviqi tədbirlərindən maksimum dərəcədə faydalanmalıdır.

3- İxrac təşviqi tədbirlərinin ölkə iqtisadiyyatına gətirəcəyi maliyyə yükünü ödəmək üçün dolayı vergilərdən istifadə edilməli və lüks istehlak vergiyə cəlb edilməlidir. Digər tərəfdən, təşviqlər sabit olmalı və ixracatçıya güvən verməli, lakin təşviqlərin davamlı şəkildə tətbiq olunacağı gözləntiləri aradan qaldırılmalıdır. Çünki uzunmüddətli perspektivdə ixracın davamlı təşviqi idxalı əvəzləmədə olduğu kimi simmetrik mənfi təsirlər yaradır. İnkişaf etməkdə olan ölkələr əmək tutumlu ixracata müraciət etdikdə, bu, həm də məşğulluq səviyyəsinin artmasına kömək edir.

Xüsusilə ölkə iqtisadiyyatının beynəlxalq inkişaf və dəyişikliklərlə ayaqlaşa bilməsi və inkişaf strategiyalarına uyğun irəliləməsi üçün yuxarıda sadalananlardan başqa, stimullaşdırıcı siyasətlər dəyişən şərtləri əhatə etməli və dəyişikliklərə anında uyğunlaşa bilməlidir.

İxracın təşviqi tədbirləri. Hər ölkədə fərqli təşviqlər tətbiq olunsa da, gömrük tarifləri və kvotaları, ixracda mükafat sistemi, vergilərin qaytarılması, ixracda vergi endirimləri və azadolmaları, ixracda maliyyələşdirmə imkanları və dövlətin marketinq yardımı ən çox yayılmış təşviq tədbirləri kimi tanınır (Muxtarlı, 2017).

Tariflər və Kvotalar. Proteksionizmin ən qədim və geniş yayılmış vasitələrindən biri gömrük rüsumlarıdır. Bundan əlavə, qeyri-tarif maneələri də (ixrac qadağaları, idxal kvotası, texniki maneələr və s.) geniş tətbiq edilir. Yerli istehsalı artırmaq və daxili bazarı canlı və cəlbedici saxlamaq üçün gömrük tarifləri və qeyri-tarif maneələri tətbiq edilir. Müvafiq zamanlama və seçici yanaşma ilə bu alətlər ölkələrin ixrac imkanlarının artırılması siyasətində də faydalı nəticələr verir.

Müəyyən sənaye sahələri üçün yüksək qorunma təmin edən ölkələrdə yerli istehsalçıların qorunan daxili bazarda satdıqları mallara görə tutduqları yüksək qiymətlər, onların ixracını orta xərclərdən aşağı, lakin marjinal xərclərdən yuxarı səviyyədə edə bilər. Bu vəziyyət istehsalın kiçik bir hissəsinin beynəlxalq rəqabət qabiliyyətini qazanmasına imkan verir. Bununla belə, bu cür marjinal qiymətlər yalnız daxili bazar doyma nöqtəsinə yaxınlaşdıqda cəlbedici ola bilər. Bundan əlavə, daha seçmə mühafizə üsulu daxilolmaların gömrük rüsumlarından azad edilməsi və ya hazır məhsulun ixracı zamanı geri qaytarılması ola bilər. Beləliklə, buna məruz qalan ixrac, son məhsulun idxal olunan daxilolmalarına tətbiq edilən vergilər həcmində daxili bazarda xərc üstünlüyü əldə edəcək (Nelson, 2009).

Bu gün bir çox inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələr əvvəlcə müvəqqəti proteksionizmin arxasına sığınaraq öz yerli sənayelərini güclü və effektiv mövqeyə gətirmişlər. Bu ölkələrdə xarici ticarət siyasətinin vurğulanmasından sonra ixracata keçdikdən sonra yüksək tariflər və kvotalarla proteksionizm yalnız bir neçə sənaye sahəsi üçün qorundu, lakin bütövlükdə proteksionizm sürətlə azaldı. Məsələn, Uzaq Şərq ölkələrində qorunma müvəqqəti hesab olunurdu və zaman keçdikcə kvotalar və tariflər azaldılıb və nəticədə tamamilə ləğv edilib.

İxracda Bonus (mükafat) Sistemi. İxracda mükafat sistemi, təşviq və müdafiə məqsədi ilə ixracatçılara edilən ödənişlərdir. Bu sistem valyutanın həddən artıq qiymətləndirildiyi, idxal məhdudiyyətlərinin və gömrük rüsumlarının olduğu bir mühitdə həyata keçirilir.

Mükafatlar ixracatçıya ödənilə və ya istehsalçıya verilə bilər. Bununla belə, istehsalçılara verilən mükafatlar dolayı yolla ixracı stimullaşdıracaq. Çünki istehsalçı verilən mükafatı kafi hesab etsə, istehsalını artıracaq. istehsalın artması təklifin artıqlığına və qiymətlərin aşağı düşməsinə səbəb olacaq, malların ixracını asanlaşdıracaq. İxracatçılara verilən mükafatlar ixrac mallarının öz dəyərindən aşağı qiymətə satılmasına imkan verəcək (Namlıtəpə, 2018).

İxracda mükafat sistemi müxtəlif üsullarla tətbiq olunur: a. İxracatçının Xarici Valyuta Saxlama Orqanı: İxracatçıya verilən xarici valyutanın bir hissəsini və ya hamısını sərbəst şəkildə sərəncam vermək imkanı verir. İxracatçı həmin xarici valyutaları xaricdə bankda saxlaya bilər və ya ölkəyə ucuz qiymətə xammal gətirmək və ya məhsulunu xarici bazarlarda tanıtmaq üçün istifadə edə bilər. b. Valyuta Təxsisatı: Transfer prioriteti olan valyuta ixracatçının ixrac edəcəyi malların istehsalında istifadə olunan xarici materialların idxalı üçün ixracatçıya ayrılır. Yəni ixracatçılara xüsusi idxal lisenziyaları verilir. Beləliklə, ixracatçılara ölkəyə gətirdikləri xarici valyuta ekvivalentinin müəyyən hissəsini idxal etmək imkanı verilir. Xüsusən də valyuta nəzarətinin həyata keçirildiyi və valyuta qıtlığının adi hal aldığı ölkələrdə valyutanın bölüşdürülməsi təcrübəsi ixrac mallarının istehsalı üçün tələb olunan daha ucuz vəsaitlərin təmin edilməsi baxımından əhəmiyyətlidir. c. Birdən çox məzənnə tətbiqi: Bu sistem lüks mallara tələbi azaltmaq, gənc sənayeləri qorumaq, ölkədən kapital axınının qarşısını almaq, inkişaf üçün lazım olan materialları aşağı qiymətlərlə təmin etmək və bəzi valyuta gəlirlərini digərlərindən daha sərfəli etmək məqsədi daşıyır. d. İxrac veksellәri və Sertifikatlar: Bu sistemdə ixracatçıya satın aldığı xarici valyutanı sertifikatla təsdiqləmək və bu sertifikatı başqalarına satmaq hüququ verilir. Beləliklə, alınan sertifikatlar azad bazarlarda təsdiqlənir və ixracı dəstəklənən sektorlara satdıqları sertifikatların dəyərinə görə subsidiya verilməsini təmin edir (Guoiang Long, 2010).

İxracın inkişafının effektiv dövlət tənzimlənməsi. İxracın inkişafının effektiv dövlət tənzimlənməsi üçün iki şərt xüsusilə vacibdir: makroiqtisadi sabitlik və uzunmüddətli perspektivdə ixracın genişləndirilməsi və istehsalın artırılması vəzifəsinə uyğun gələn adekvat real valyuta məzənnəsi, habelə ixracatçıların resursları dünya qiymətləri ilə, vergilərdən təmizlənmişdir.

Dövlətin ixrac strategiyasının işlənib hazırlanmasında ixrac qiymətlərinin müəyyən edilməsi, qiymət stimullarından istifadə (müvafiq real məzənnəni saxlamaq və ixraca vergiləri azaltmaqla) mühüm rol oynayır. İxrac qiymətləri müəyyən edilərkən ilkin addım bazarlar, rəqabət, istehsal və məsrəflər, əmtəə satışından əldə edilən gəlirlə mənfəət arasında əlaqə, məhsullara və onları əvəz edənlərə tələbat perspektivləri haqqında geniş məlumat əldə etməkdir.

İxracın daha da inkişafı və strukturunun təkmilləşdirilməsi üçün rəqabət mühiti lazımdır. Bu problemə əsas diqqət dövlət tərəfindən verilməli və özəl sahibkarlığın hərtərəfli stimullaşdırılmasına yönəldilməlidir ki, bunun da məqsədi ölkənin ixrac potensialının artırılması və ixracın şaxələndirilməsi olmalıdır.

Hazırda ölkə müəssisələri istehsal-təsərrüfat fəaliyyətinin yenidən qurulmasına ehtiyac duyurlar. Onların fəaliyyətinin nəticələri bazarda məhsullarının rəqabət qabiliyyətindən asılı olacaq. Bazarda geniş seçimlə bağlı şiddətli rəqabət daima alıcının onun istehsal etdiyi məhsulları necə qəbul etməsi sualını doğurur.

Yeni məhsulların uğurlu və ya uğursuz olmasının səbəbləri ilə bağlı bütün problemlərin təhlili, yeni məhsulların hazırlanması ilə bağlı xərclər böyük risk tələb edir. Bu problemlərin həlli müəssisələri öz məhsullarının rəqabət qabiliyyətini diqqətlə öyrənməyə məcbur edir (Sengupta, 2007).

Rəqabətli, istehlak və xərc xüsusiyyətləri kompleksi kommersiya uğurunu təmin edən məhsuldur, yəni digər analoji malların mübadiləsi üçün geniş təklif şəraitində pula sərfəli şəkildə mübadilə etməyə imkan verir.

Dövlət siyasətinin ən mühüm vəzifəsi ixrac istehsalının müqayisəli üstünlüklərini inkişaf etdirməkdir. Ölkənin dinamik inkişaf perspektivini təmin etmək üçün dövlət siyasəti ilə insan və texnoloji resursların kəmiyyət və keyfiyyəti bilərəkdən dəyişdirilə bilər ki, arzu olunan struktur dəyişiklikləri təmin olunsun. Bu gün və gələcəkdə qlobal iqtisadiyyatda müqayisəli üstünlüyün bütün dəyişikliklərinin əsası kimi texnologiya mühüm rol oynayacaq.

Azərbaycan dövlətlərin dünya təcrübəsini nəzərə alaraq, ixracyönümlü istehsalın dəstəklənməsini və stimullaşdırılmasını təmin etməli, həmçinin müflisləşmənin qarşısının alınması və müflis müəssisələrin yenidən təşkili siyasətini həyata keçirməlidir. Eyni zamanda, müəssisələrin müflisləşməsinin və yenidən təşkilinin qarşısının alınması üçün xüsusi qurumların yaradıldığı MDB ölkələrinin təcrübəsindən istifadə etmək maraqlıdır.

İxrac istehsalının stimullaşdırılması üçün aşağıdakı tədbirlər həyata keçirilir (Seyidoğlu, 2007):

1. İxracatçıların büdcədən əlavə ödənişlər şəklində birbaşa maliyyələşdirilməsi:

- mənfəət üçün istehsalın maya dəyəri ilə ixrac qiymətləri arasında fərqin aradan qaldırılması;
- yeni məhsulların tədqiqi və ixrac istehsalında tətbiqi məqsədilə elmi, tədqiqat, layihələndirmə işlərinin aparılması.

2. İxrac istehsalını dünya bazarının tələblərinə uyğun olaraq qısa müddətdə modernləşdirməyə və yenidən qurmağa qadir olan həm iri şirkətlərin, həm də orta və kiçik firmaların dövlət tərəfindən maliyyələşdirilməsi.

3. İxracatçıların dolayı maliyyələşdirilməsi:

- ixracatçıların kredit faizlərini azaltmaq üçün dövlətin xüsusi subsidiyalar verdiyi özəl banklar şəbəkəsi;
- xammalın idxalı zamanı ödənilmiş rüsumların ixracatçılara qaytarılması;
- iri və kiçik dövlət sifarişlərinin sabit və bir qayda olaraq yüksək qiymətlərlə ixracatçılara verilməsi.

İxrac məhsullarının milli istehsalçılarına və ixracatçılarına dövlət yardımının göstərilməli olduğu əsas istiqamətlər bunlardır:

- ixraca kredit və sığorta dəstəyi;
- prioritet ixrac məhsullarının istehsalçılarına və ixracatçılarına vergi güzəştlərinin verilməsi;
- xaricdə prioritet ixrac layihələrinin, o cümlədən regional layihələrin inkişafı proqramlarının işlənib hazırlanması və maliyyələşdirilməsi;
- ixracatçılara dəstəyin büdcə formaları.

Milli biznesin ixracının dəstəklənməsi problemlərini həll etmək üçün dövlət ixracın stimullaşdırılması və yerli malların dünya bazarına çıxarılması üçün kompleks tədbirlər hazırlamalıdır. Bu baxımdan, ilk növbədə, yerli malların geniş məlumat və reklam kampaniyasının təşkili və Azərbaycanın xarici bazarların inkişafı üçün dövlət dəstəyi sisteminə keçid lazımdır (Yüksel, 2019).

Ümumiyyətlə, ixracın dövlət tənzimlənməsinin təkmilləşdirilməsi üzrə prioritet vəzifələr aşağıdakılardır:

- ölkənin ixrac strategiyasının prioritet istiqamətlərinin müəyyən edilməsi;
- dövlət dəstəyi mexanizmlərinin yaradılması və ixracyönümlü istehsalın inkişafının stimullaşdırılması;
- strateji malların ixracına və bunun üçün alınan valyuta gəlirlərinə dövlət nəzarətinin gücləndirilməsi;
- ölkə iqtisadiyyatında gedən struktur dəyişikliklərinin təsiri altında ixracın strukturunda yeniliklərin formalaşması (Qarslı, 2018: 206).

Nəticə

Araşdırma nəticəsində məlum olmuşdur ki, ixracın və istehsalın dövlət tərəfindən səmərəli tənzimlənməsi və stimullaşdırılması dünya bazarında kəskin rəqabət nəzərə alınmaqla yerli məhsulların və bütün istehsalın texniki-iqtisadi səviyyəsinin və keyfiyyətinin yüksəldilməsini təmin edəcək, dövlətin valyuta ehtiyatlarının artmasına, respublikanın ayrı-ayrı rayonlarının inkişafının sürətləndirilməsinə və yerli müəssisələrin daha yüksək texniki təchizata malik olmasına səbəb olacaqdır.

İnkişafın tənzimlənməsi və ixracın təşviqi üzrə dövlət proqramını həyata keçirərkən xaricdə daimi ştatlı özəl ticarət şirkətlərinin filiallarının açılması məqsədəuyğundur. Onun çərçivəsində

ixrac siyasətinin ən mühüm istiqamətlərinin həyata keçirilməsində departamentlərin qarşılıqlı fəaliyyətini təmin edən İxrac Şurası, ixrac fəaliyyətinin güzəştli maliyyələşdirilməsi və ixracdan əldə edilən gəlirlərin güzəştli vergiyə cəlb edilməsi sistemi, habelə zərərin ödənilməsi üçün ehtiyat fondu yaradılmalıdır.

Ədəbiyyat

1. Həsənov, R. (2017). Milli iqtisadiyyatın rəqabətliliyi: struktur islahatları və yeni inkişaf paradiqması. "Strateji Təhlil"jurnalı. № 1-2 (19-20), s.229-258.
2. Gül, Y. (2019). "İxrac Təşviqlərinin Effektivliyi: Müqayisəli Tədqiqat", Marmara Universiteti, Magistrlik dissertasiyası, 174 səhifə.Seyidoğlu, H., (2007). "Uluslararası İktisat Teori, Politika ve Uygulama". İstanbul: "Güzem Can Yayınları", 868 s.
3. Qədirova, N. (2016). Milli iqtisadiyyatın rəqabətqabiliyyətliliyinin qiymətləndirilməsi məsələləri. AMEA İqtisadiyyat İnstitutu. "Elmi Əsərlər". № 6, s.237-242.
4. Dadaşova, M. (2018). Yerli məhsulların dünya bazarlarına çıxarılması mühüm sosialiqtisadi məsələ kimi. "İPƏK YOLU" Jurnalı. № 1, s.82-87.
5. Muxtarlı, N. (2017). Məhsulun rəqabətqabiliyyətliliyi konsepsiyası və onun qiymətləndirilməsi məsələləri. AMEA İqtisadiyyat İnstitutu. "Elmi Əsərlər". №1, s.74-78.
6. Nelson, C. (2009). "Export Import How to take your business across borders"? New York. "Mc Graw Hill", 174 p.
7. Namlıtəpə, Ö. (2018). "İstehsal Potensialları Çərçivəsində Türkiyənin bəzi seçilmiş ölkələrlə İxracın Təşviqi Strukturunun müqayisəli araşdırılması". Magistr dissertasiyası. Marmara Universiteti, 182 s.
8. Guoiang Long. (2010). "China Sustainable Trade Strategy:An Onverview" report, IISD, 30 p.
9. Sengupta, N. (2007). "The Econonomics of Trade Facilitatiion". Oxford: "Oxford University Press", 208 p.
10. Seyidoğlu, H., (2007). "Beynəlxalq İqtisadi Nəzəriyyə, Siyasət və Təcrübə". İstanbul: "Güzem Can Yayınları", 868 s.
11. Yüksel, M. (2019). "2000-ci ildən sonra Türkiyədə həyata keçirilən ixracın təşviqi siyasətlərinin təhlili", magistr dissertasiyası. Marmara Universiteti, 91 s.
12. Qarslı, F. (2018). "İxrac yönümlü sənayeləşmənin Türkiyə iqtisadiyyatına təsiri: Cənubi Koreya və Argentina ilə müqayisəli təhlil". Çorum: Hitit Universiteti, 206 s.

Göndərilib: 28.10.2023 Qəbul edilib: 17.12.2023